

NIEUWE LEVENSKANSEN GEVEN

EEN TERUGBLIK OP LEERHUIS 8: 'BIJBELSE VROUWEN' DOOR HANS DEBEL

Tussen oktober 2016 en april 2017 kwam in ons bisdom een veertigtal groepjes bijeen in het kader van het 'Leerhuis voor Geloof en Pastoraal', georganiseerd door CCV in het bisdom Brugge in samenwerking met het Grootseminarie en de Bijbeldienst. De reeks van lokale samenkomsten werd op 16 mei besloten met een feestelijke slotbijeenkomst in de Godelievekerk te Roeselare. Tijdens deze slotbijeenkomst blikte Hans Debel terug op de Bijbelse verhalen die gedurende deze jaargang van het Leerhuis aan bod gekomen zijn en nodigde alle deelnemers uit om hen ook vandaag verder te schrijven.

foto's slotavond Leerhuis (c) Lode Caes

In het Leerhuis stonden we zeven avonden lang stil bij enkele Bijbelse vrouwen – *inspirerende* Bijbelse vrouwen. Die insteek lag niet voor de hand. Is de Bijbel immers niet vooral een vrouwonvriendelijk boek? Is de Bijbel niet het boek waarin God zelf tot de allereerste vrouw zegt: ‘naar je man zal je begeerte uitgaan, en hij zal over je heersen’ (vgl. Gn 3,16)? Is de Bijbel niet het boek waarin de ‘tien woorden’ van God ‘de vrouw van je naaste’ in één adem noemen met de rest van zijn bezittingen (vgl. Ex 20,17; Dt 5,21)? Is de Bijbel niet het boek waarin talloze vrouwen worden verkracht en vernederd – het

boek dat door de eeuwen heen zo vaak is gebruikt om de vernedering en verdrukking van zovele andere vrouwen goed te praten, en die zelfs voor te stellen als Gods wil?

Wie eerlijk is, kan deze vragen niet afdoen met een eenvoudig ‘nee’. Het klopt jammer genoeg dat de Bijbel heel wat vrouwonvriendelijke passages bevat die in de loop van de geschiedenis schaamteloos zijn misbruikt. En toch is daarmee niet het hele verhaal verteld. De Bijbel is inderdaad een bibliotheek van boeken die ontstaan is in een door mannen gedomineerde samenleving en daar de onuitwisbare sporen van draagt, maar net die bibliotheek laat ons ook kennismaken met tientallen vrouwen in en door wie Gods verhaal met mensen zich ontvouwt. Verrassend genoeg zijn het op heel wat weloverwogen plaatsen in de Bijbel vrouwen die de hoofdrol spelen. Dat is bijvoorbeeld het geval in het Johannesevangelie, waarin het Marta is – en niet Petrus, zoals bij Marcus – die middenin het evangelie de geloofsbelijdenis uitspreekt die het hele evangelie samenvat: ‘Ik geloof dat U de Messias bent, de Zoon van God’ (Joh 11,27). Niet toevallig lazen we die tekst tijdens onze zevende en laatste bijeenkomst.

MARIA MAGDALENA

En ook tijdens de allereerste bijeenkomst zoemden we dieper in op een vrouw die in het Johannesevangelie een sleutelrol vervult: Maria Magdalena (vgl. Joh 20,1-18). Over haar bestaan talrijke oudere en nieuwere legendes waarover weinig zinnigs te vertellen valt: dat ze in Frankrijk het evangelie ging prediken, dat ze er naakt leefde als kluizenares met haren die haar hele lichaam bedekten, dat ze actief was als prostituée voor ze zich bij Jezus aansloot, of dat ze de moeder zou zijn van Jezus’

kind. Als we echter Maria Magdalena ontdoen van de ballast van de interpretatietraditie en terugkeren naar wat het evangelie zelf over haar vertelt, dan ontmoeten we een mens zoals wij: een vrouw die zich wil vastgrijpen aan een verleden dat onherroepelijk voorbij is, maar door Jezus geroepen wordt om zelf het evangelie te gaan verkondigen, en die uiteindelijk ondanks haar angst durft te getuigen van haar onvoorstelbare geloofservaring: 'ik heb de Heer gezien' (Joh 20,18). Op die manier houdt het Johannesevangelie ons een spiegel voor waarin we misschien wel vaag de contouren kunnen zien van de Kerk van morgen: een Kerk die zich niet vastgrijpt aan het verleden maar complexloos getuigt van wat zij gelooft.

TAMAR

In de figuur van Tamar (vgl. Gn 38,1-30) ontmoetten we tijdens onze tweede bijeenkomst een Bijbelse vrouw in wie we ons op het eerste gezicht veel moeilijker konden inleven. Tamar is immers de vrouw die zich voordoeft als een hoer opdat Juda, de vader van haar overleden echtgenoten, alsnog een kind bij haar zou verwekken. Desondanks is Tamar één van de twee personages uit het boek Genesis die 'rechtvaardig' worden genoemd, en zij is één van de weinige vrouwen die door de evangelist Matteüs worden vermeld in Jezus' geslachtslijst (vgl. Mt 1,3). Dat hoeft niet te verbazen wanneer we de tekst van naderbij bekijken, want Tamar is eigenlijk een slachtoffer van omstandigheden die zij niet zelf gekozen heeft. Het verhaal van Tamar vormt dan ook een goed voorbeeld van hoe God recht kan schrijven op kromme lijnen. Tamar werd door mannen in de marge geduwd en zelfs ter dood veroordeeld, maar weigerde zich daarbij neer te leggen – ook al moest ze daarvoor de grenzen van het toelaatbare aftasten. In Tamar herkennen we de bittere strijd om te overleven van wie in de marge van de samenleving is terechtgekomen.

Het verhaal van Tamar vormt een goed voorbeeld van hoe God recht kan schrijven op kromme lijnen ... In Tamar herkennen we de bittere strijd om te overleven van wie in de marge van de samenleving is terechtgekomen.

MARIA

In de aanloop naar Kerstmis lazen we het verhaal van een andere ogenschijnlijk onbeduidende vrouw, die in de loop der eeuwen wel zou worden vereerd met hoogdravende titels als 'koningin van de hemel' en 'moeder Gods'. Door de ogen van de evangelist Lucas leren we Maria, de moeder van Jezus, echter kennen als een eenvoudig meisje dat zegt 'hier ben ik, laat met mij gebeuren wat U hebt gezegd' (Lc 1,38). In het wereldberoemde *Magnificat* laat Lucas haar verwoorden wat zo vaak gebeurt in de Bijbel, dat God zich het lot van kleine en eenvoudige mensen aantrekt (vgl. Lc 1,46-55). Dat uitgerekend deze Bijbelse vrouw het beeld van de Kerk is

geworden, nodigt de Kerk van vandaag misschien wel net uit om haar eenvoudige dienstbaarheid te herontdekken.

RUTH

Dienstbaar zijn is ook wat Ruth doet in het Bijbelboek dat haar naam draagt. Zij, een vreemdelinge – en dan nog wel uit Moab, traditioneel één van Israëls aartsvijanden (vgl. onder meer Gn 19,30-38; Nu 25,1-3 en Dt 23,4) – verbindt zonder verpinken haar lot aan dat van haar (voormalig!) schoonmoeder Noömi: 'jouw volk is mijn volk, jouw God is mijn God' (Rt 1,16). Samen weigeren deze vrouwen om zich neer te leggen bij een leven als weduwe in de marge van de maatschappij en trekken weg uit het land dat hen vertrouwd is, op zoek naar een nieuw bestaan. En uitgerekend die Moabitische vrouw Ruth, die haar toevlucht zoekt onder de vleugels van JHWH, de God van Israël (vgl. Rt 2,12), blijkt niet alleen een toonbeeld van trouw maar wordt ook de overgrootmoeder van koning David. In een tijd waarin de gemeenschap van Israël in de ban was van angst voor het vreemde en zich op zichzelf terugplooiden, wilde het verhaal van Ruth zijn lezers aan het denken zetten over hun eigen identiteit. Niet iemands afkomst is doorslaggevend, maar wel zijn of haar trouw aan God én aan mensen.

Op de slotavond brachten Adrie Oosterling en Jozef Sercu een muzikale hommage aan Bijbelse vrouwen

EVA

Trouw aan God lijkt wel het laatste wat gezegd kan worden van de allereerste vrouw die we in de Bijbel ontmoeten. Haar naam is verbonden geraakt met beladen termen als 'zondeval' en 'erfzonde', en ze is vaak in een negatief daglicht gesteld. Wanneer we echter zonder vooringenomenheid het verhaal lezen van haar lotgevallen in de paradijselijke tuin (vgl. Gn 2,4-3,24), zien we twee mensen, een vrouw én een man, die botsen op de grenzen en beperkingen van het menselijke bestaan – twee mensen die niet kunnen weerstaan aan het verlangen om aan God gelijk te worden. Tegelijk echter zijn het twee mensen die uiteindelijk samen Gods opdracht zullen waarmaken om vruchtbaar en talrijk te worden, waarbij de verbondenheid van mensen met de aarde of *'adamah* wordt belichaamd door de man, *'Adam*, en de levensadem die God in de uit de aarde geboetseerde mens had gelegd haar echo vindt in de vrouw, *Chawwah*, Eva, de 'moeder van de levenden'.

DE VROUWEN ROND MOZES

Verschillende aspecten van de voorbije beurten – de thematiek van de bedreigde belofte, van de angst voor het vreemde, van Gods aandacht voor mensen in de marge en van de slinkse wegen waartoe mensen wiens bestaan bedreigd wordt soms hun toevlucht moeten nemen – kwamen samen in de tekst die we tijdens de veertigdagentijd gelezen hebben. Als opstapje naar de Paaswake, het scharnier waar het hele liturgische jaar om draait, richtten we onze blik op het boek Exodus, dat vertelt over de doortocht van de Israëlieten van slavernij naar een nieuw bestaan.

Dat dit heilsgebeuren kan plaatsvinden, is volgens de eerste hoofdstukken van het boek te danken aan enkele naamloze vrouwen die tegenover het moordende regime van Farao blijven opkomen voor het leven, en zo levensruimte creëren voor Mozes (vgl. Ex 1,1-2,10). Achter die sterke man staan in Exodus enkele sterke vrouwen.

Enkele naamloze vrouwen blijven tegenover het moordende regime van Farao opkomen voor het leven. Zo creëren zij levensruimte voor Mozes.

MARTA en MARIA

Het contrast tussen dood en leven vormde tot slot de leidraad voor onze verkenning van Johannes' relaas van Marta en Maria (vgl. Joh 11,1-12,11), dat bijzonder goed past in de sfeer van de Paastijd. Het hele verhaal over het 'teken' van de opwekking van Lazarus verbeeldt immers het 'Ik ben'-woord dat de evangelist Jezus laat spreken: 'Ik ben de opstanding en het leven' (Joh 11,25). Dat Marta hierop onmiddellijk erkent dat Jezus de Messias is, de Zoon van God (vgl. Joh 11,27), is

voor lezers een uitnodiging om tot ditzelfde geloof te komen – want zoals de evangelist zelf aangeeft in zijn korte epiloog (vgl. Joh 20,30-31), heeft hij zijn evangelie precies met die bedoeling neergeschreven. Wanneer even verderop Maria Jezus' voeten zalft met olie, is dat eens te meer een uitbeelding is van hetzelfde geloof dat Jezus de Gezalfde is, de Messias.

VOORONDERSTELLINGEN LOSLATEN

Met zijn dieper liggende symboliek vormt Johannes' verhaal van Marta en Maria een treffend voorbeeld van een moeilijkheid waar we in dit Leerhuis wel vaker op zijn gestoten: deze verhalen over Bijbelse vrouwen zijn lang niet zo eenvoudig als ze op het eerste gezicht lijken, en om door te dringen tot de diepere betekenissen die ze herbergen, moeten we bepaalde vooronderstellingen durven loslaten. Deze beklivende verhalen leveren ons niet zozeer een venster op het verleden, maar veeleer een spiegel voor het heden. Ze vertellen ons niet zozeer wat er zich ooit, in een ver verleden, heeft afgespeeld, maar halen ons vandaag uit onze comfortzone en confronteren ons met de vraag waar wij zelf staan in het leven. In de manier waarop deze vrouwen door de eeuwen heen zijn voorgesteld als verleidster of als hoer herkennen we onze eigen vooroordelen tegenover mensen die niet meteen beantwoorden aan onze verwachtingen. Tegelijk laten deze teksten ons iets zien over Gods verwachtingen met mensen, want in het geheel tekent zich een onmiskenbare lijn af: één voor één brengen deze vrouwen nieuw leven voort. Met haar getuigenis blaast Maria Magdalena de uitgebluste apostelen nieuw leven in; Tamar wordt de moeder van een tweeling die voor de schijnbaar uitgerangeerde weduwe die zij is een nieuw begin betekent; Maria wordt tot haar eigen verbazing moeder van de mens die tot Marta en Maria zegt 'Ik ben de opstanding en het leven'; Ruth brengt een kind ter wereld dat haar dienstbare ingesteldheid belichaamt – 'Obed' betekent 'dienaar' – en dat de verbitterde Noömi op haar oude dag doet herleven; Eva wordt ondanks het gebeuren in de tuin de 'moeder van de levenden'; en de vrouwen die ingaan tegen Farao's cultuur van de dood maken niet alleen voor Mozes maar voor het hele volk nieuw leven mogelijk.

Deze beklivende verhalen leveren ons niet zozeer een venster op het verleden, maar veeleer een spiegel voor het heden. Ze vertellen ons niet zozeer wat er zich ooit, in een ver verleden, heeft afgespeeld, maar halen ons vandaag uit onze comfortzone en confronteren ons met de vraag waar wij zelf staan in het leven.

NIEUWE LEVENSKANSEN

Het klinkt als een torenhoog cliché: vrouwen die staan voor het voortbrengen van nieuw leven – maar eigenlijk gaat het om wat de Bijbel ten diepste is: een bibliotheek met als rode draad het schenken van nieuwe levenskansen. Steeds weer horen we

in die eeuwenoude Bijbelse verhalen hoe God mensen nieuwe levenskansen wil geven, en hoe mensen ook aan elkaar nieuwe levenskansen geven – of elkaar die ontzeggen. Het een kan bovendien niet zonder het ander. Zeggen dat God een God van levenden is en niet van doden, gaat hand in hand met voor mensen nieuw leven mogelijk maken. Zovele eeuwen nadat de verhalen over hen zijn neergepend, dagen deze inspirerende Bijbelse vrouwen ons daar nog altijd toe uit: om ook voor mensen vandaag opstanding en nieuw leven te betekenen.

